

Robert Simonišek

Monarhijski kult cara Franje Josipa I. u slovenskoj umjetnosti i književnosti

Osim nekoliko pokušaja, prikaz Franje Josipa nikada nije sustavno istražen u slovenskoj povijesti umjetnosti. Razlog zbog kojeg je izostalo ozbiljno istraživanje zasigurno je negativna politička atmosfera nakon pada Monarhije, koja je trajala sve do 1991. i propasti Jugoslavije. U svakoj je važnijoj državnoj ustanovi Monarhije, od krunidbe 1848. do smrti 1916., prikaz vladara Franje Josipa idealiziran određenim motivima. Ikonografske analize njegove političke moći u slovenskoj vizualnoj umjetnosti određuju Franju Josipa kao vojskovođu i oca nacije u religijskom smislu. Ova dva koncepta, paradoksalno temeljena na strahu i domoljubnim osjećajima, osigurala su njegovu popularnost u slovenskome narodu. Slovenski su se slikari služili reprodukcijama i fotografijama kako bi ga prikazali u ulju ili grafici. Najčešći su bili herojski prikazi cara u vojnoj odori ili cara kao konjanika. U mnogim su slikarskim žanrovima, kao što je pejzaž, umjetnici otkrivali nove dimenzije i moderne stilove, ali prikaz vladara uvijek je bio pod strogim utjecajem konzervativnih smjernica iz Beča, dok je bista predstavljala financijski najpogodniji medij. Ipak, pojedini nedovršeni kiparski radovi slovenskih kipara pokazuju razilaženje u prikazu novih i starih ikonografskih rješenja. U isto su vrijeme pisci i pjesnici narodu pružali nove podatke i poglede na najugledniju osobu u Monarhiji. Analiza slovenske domoljubne poezije otkriva kako je careva moć uzdignuta do gotovo religijskih okvira. Zanimljive su literane pojave poistovjećivanja s carem i divljenja vladaru u poemama i pričama. Prema onodobnim pedagoškim konceptima, biografske su priče naglašivale carevu ljudskost, dobrotu, moć i poštenje. Zbog potrebe slovenskih umjetnika kraja 19. i početka 20. stoljeća, koji su u svojem radu željeli utemeljiti „nove i jedinstvene“ teme ne bi li se oslobodili austro-ugarskoga utjecaja i naglasili slavensku tradiciju, prikaz je cara korišten samo kada je to bilo „prijeko potrebno“.

Prijevod s engleskoga: Virna Car